

POMORSKE ODREDBE U OPORUKAMA PELJEŠČANA

Stjepan Vekarić

Sačuvane oporuke Pelješčana iz prošlih stoljeća u svojim odredbama i zavještajima, što se odnose na brogarsko-brodograđevnu ili ribarsku djelatnost, sadržavaju i vrlo bogatu građu, dragocjenu za proučavanje pomorske prošlosti poluotoka. Nije rijedak slučaj da se u tim zavještajima nađu vijesti o nekom pomorcu, o nekom brodu ili o nekom događaju, što bi inače zauvijek ostalo nepoznato da nije bilo oporuke.

Ovaj pregled obuhvaća neke oporučne zavještaje peljeških pomoraca u razdoblju od 1590. do 1900. godine, sačuvane gotovo isključivo u fondovima dubrovačkog Historijskog arhiva.

Oporuke sastavljene u povodu odlaska u plovidbu

Iako su svake godine mnogi pomorci odlazili na more, u navigaciju, iz svih dijelova poluotoka Pelješca, začudo, prilično su rijetke oporuke napisane uoči odlaska iz kuće u svijet. Vjerojatno je tome razlog odlazak mahom mladih ljudi kojima je i sama pomisao na smrt i oporuku daleka, premda su sigurno bili potpuno svjesni opasnosti koja ih na moru očekuje.

Tako pelješki kapetan Marko Ljubak 1648. godine sastavlja oporuku u svojoj kući u Trstenici prije odlaska u plovidbu a kao razlog za to kaže: »Budući da sam pomorac izložen svim opasnostima koje se na svijetu mogu dogoditi...«¹

I kapetan Nikola Rabaza iz Popove Luke svoju oporuku iz 1841. godine sastavlja zato jer polazi u navigaciju. Kako mu je supruga u drugom stanju, određuje da dijete koje se rodi bude njegov nasljednik, s tim da sva njegova dobra uživa supruga za života (Vidi prilog 1).

»Budući odlazim u navigaciju po debelom moru, želio bih prije polaska urediti neke svoje stvari da ne bi, u slučaju moje smrti ostale nesređene...« kaže u svojoj oporuci iz 1850. godine Vice Lazić iz Sresera. I Nikola Digović sastavlja 1881. godine oporuku »pošto se sprema na daleko putovanje«.²

Ivan M. Božović iz Brijeste u oporuci iz 1884. godine kaže među ostalim: »...Od godina sam četrdeset, zdrav u pameti i životu i riči, neusilovan od nikoga, već od moje proste i drage volje budući da sutra polazim na mornaricu, i neznajući očelimi bog dati da se zdravo vratim...«³

Oporuke sastavljene u plovidbi ili u inozemstvu

Po svom sadržaju osobito su važne sačuvane oporuke pomoraca koje su napisane na brodovima u plovidbi ili, što je češće, u nekoj luci izvan domovine.

U jednoj od nekoliko sačuvanih knjiga Trsteničke kancelarije iz 17. stoljeća zabilježena je i usmena oporuka kapetana Mata Bizara, zapovjednika dubrovačkog galijuna *S. Maria di Scarpello* (S. Marija od Škrpjela). Godine 1654. izjavio je Mato Šunj, mornar istog broda, da mu je kapetan, smrtno ranjen na brodu, rekao kako »zlatu što ga posjeduje ostavlja svojoj ženi«.⁴

Kapetan Ivan S. Štuk sastavio je svoju oporuku u Napulju 10. listopada 1800. godine. Budući da nema djece, za svoje nasljednike određuje ženu Magdu rođ. Dinarić i majku rođ. Nališković. Osobne stvari, među kojima spominje »brodske knjige i instrumente« (libri ed ordigni di mare), određuje da ih se proda i novac preda franjevcima (Ova se oporuka donosi u Prilogu 2).

Kap. Mato A. Pilković iz Pelješca, nastanjen u Livornu, u oporuci iz 1819. godine izjavljuje da je vlasnik 8 karata (trećine broda) brigantina *Volsikovki*(!?) ruske zastave čiji je zapovjednik kap. Ivan Jakulić. Ostale dvije trećine vlasništvo su braće Pezer. Izjavljuje također da je vlasnik slike Gospe Karmena, slike brigantina i dvije puške. Ti se predmeti nalaze na brodu.⁵

Pelješčanin kap. Baldo Slavić sastavio je svoju oporuku 1826. godine u tršćanskom lazaretu gdje je i umro. Slavić je zapovjednik brigantina *Bosforo* austrijske zastave, a ujedno i vlasnik dvije trećine broda. Vlasnik treće trećine je Antun Milanović iz Ismaila. Brod je unajmljen da iz Zantea doveze u Trst teret borove smole, pa Slavić određuje da se poslije završenog putovanja brigantin proda na javnoj dražbi u korist njegovih nasljednika. Određuje također da zapovjedništvo broda preuzme njegov brodski pisar (skrivan) Antun Jakovljević. Slavić ima dvije maloljetne kćeri, a supruga mu očekuje i treće dijete, te za skrbnika određuje Josipa Fiskovića.

Kap. Luka Kosić iz Vignja sastavio je svoju oporuku 17. rujna 1828. godine u Galati (Carigrad). Zapovjednik je i vlasnik trećine brigantina *Tarapia* austrijske zastave, a zbog bolesti na zapovjedništvu ga zamjenjuje kap. Mato Puhalović.⁶

Vice I. Despot napisao je oporuku 25. srpnja 1830. godine na brigantinu *Il Galante* austrijske zastave. Na tom brodu Vice obavlja dužnost božmana (nostromo). Dok se sastavljala oporuka i neposredno pred smrt brod se nalazio sedamdesetak nautičkih milja udaljen od Malte, a plovio je pod zapovjedništvom Pelješčanina kap. Josipa Kopsića. Kad su 25. rujna stigli u Livorno, Kopsić je u austrijskom konzulatu potvrdio Despotovu oporuku.⁷

Martin Orhanović iz Oskorušna izrazio je 1851. godine usmenim putem svoju posljednju volju pred zapovjednikom i mornarima brigantina *Scudo* na kojem je i sam Orhanović bio ukrcan kao kormilar. Brod se tada nalazio oko 50 naut. milja od otoka Krete, a plovio je za Aleksandriju (Prilog 3).

Pavao A. Poljanić iz Potomja u oporuci od 6. studenog 1866. godine kaže među ostalim: »...Izjavljujem da sam imao u plovidbi jednog sina po imenu Nikola koji je plovio s kapetanom Sutorom iz Lošinja, a koji je na brodu spomenutog kapetana pretao živjeti...«⁸

Kapetan Antun F. Bota iz Orebića izdiktirao je svoju posljednju volju 14. lipnja 1878. godine u irskoj luci Queenstownu (danas Cork) prisutnim svjedocima: kap. Teofilu Viduliću, zapovjedniku austrijskog jedrenjaka *Dante*, i kap. Ivanu Moričiću, zapovjedniku jedrenjaka *Atlas*. I Bota je bio zapovjednik barka *Rachele* Pelješkog pomorskog društva (Prilog 4).

Antun I. Bogić u oporuci iz 1886. godine spominje sina Ivana »iako je on poginuo na moru već 1868. god. ali njegov nestanak još nije potvrđen.«⁹

Odredbe u vezi s novcem zarađenim u plovidbi

Sasvim je razumljivo da se u oporukama najčešće susreću odredbe koje su u vezi s novcem što bi ga pomorac zaradio i donio kući s plovidbe. Da bi stekao pravo na nasljedstvo, pomorac je morao najčešće svu svoju zaradu staviti na raspolaganje obitelji. U protivnom bi obično bio isključen iz nasljedstva.

Nikola A. Mišić iz Stona u oporuci iz 1721. godine navodi da mu se brat Antun »već sedam godina nalazi u svijetu (e andato per il mondo) i nema o njemu vijesti ni da je živ niti mrtav«. Za slučaj da se vrati, Nikola sve svoje imanje ostavlja njemu.¹⁰

Klara Damjanova iz Oskorušna ostavlja svoju imovinu 1731. godine pastorku Antunu i njegovu bratu Nikoli »koji navega« (plovi), s tim da Antun i Nikola Klarinoj kćeri Mariji »sprave parčiju kakoie sakon u nascesmu Ratu i akobi bila u potrebbi daje vazda ugledaju kakko prauu svoju sestru...«¹¹

Kapetan Ivan M. Orebić (oporuka iz 1739. godine) izjavljuje da je »uz božju pomoć zaradio 80 cekina u svom pomorskom zvanju« (avendo coll'ajuto di Dio acquistato nella mia arte nautica zecchini 80...),¹²

Nikola Radović iz Potomja (oporuka iz 1775. godine) ostavlja svoje imanje trojici sinova, od kojih se najmlađi Antun »sad nahodi na dvoru« (vani, vjerojatno u plovidbi).¹³

Luka Ivušić iz Crngore u oporuci iz 1791. godine navodi da ima četiri sina: najstariji je upravitelj kuće, slijedeća dva su bili pomorci. U navigaciji su privredili oko 250 cekina a novac je upotrijebio otac za poboljšice vinograda. Stoga ostavlja trojici sinova sve svoje imanje, a četvrtoga koji se oženio u Dubravi isključuje iz nasljedstva.¹⁴

Drukčije je postupio Antun Bautović iz Dančanja (oporuka iz 1794. godine). On ostavlja svoju imovinu najmlađem sinu Franu koji je u kući, a starijem sinu Marku »koji je već više od trideset godina u navigaciji« ostavlja samo simboličan 1 dukat s tim da, ako se vrati, može stanovati u kući zajedno s bratom.¹⁵

Ivan Mlinarić iz Česvinice (oporuka iz 1804. godine) ostavlja kuću u Stonu trojici sinova iako se jedan od njih nalazi u navigaciji (»kad se vrati s morra«),¹⁶ a Pavo Kvestić iz Malog Stona u oporuci iz 1808. godine ostavlja sve jedincu sinu Ivanu koji se u vrijeme sastavljanja oporuke nalazio u navigaciji.¹⁷

Petar Ghik (Gjik) reč. Lukač iz Kune u dopuni svoje oporuke iz 1820. godine izjavljuje među ostalim: »Ako se ikad vrati sin mu Luka iz navigacije treba da položi račune o svojoj plovidbi a njegova su braća dužna sagraditi mu kuću iznad stare kuće, koja se naslanja na kuću Josipa Škurle...«¹⁸

Baldo Mastilica iz Oskorušna ostavlja 1828. godine sva svoja dobra braći. Bratu Antunu, kaže Baldo, »ostavgliam polovizu moie robbe seto sam dobio na Colpima od Morra«. Antun treba, također, da »nakogia (naplati) deset pecia u Mattie Arlovichia (Harlovića)... u Genovi koie oscegenen«.¹⁹

Ivan N. Bobanović iz Kune (oporuka iz 1829. godine) ima tri sina. Najstariji upravlja imovinom, a ako netko od sinova »pođe na more« mora donijeti sve što zaradi i u tom će slučaju dobiti svoj dio nasljedstva.²⁰

Baldo Milašin iz Stankovića ostavlja 1832. godine jednake dijelove imovine sinu Marku (pomorcu), Franu (u kući) i kćeri Kati,²¹ dok Pavo M. Kuculo iz Žuljane ostavlja 1835. godine svoje imanje sinovima Mihom i Pavu. U pogledu svog trećeg sina Nikole određuje: »Ako po povratku iz navigacije dade sve što je zaradio u čitavom vremenu plovidbe, bilo u robu ili predmetima ili u novcu, te ako pravedan dio dade drugoj dvojici« u tom će slučaju i on dobiti dio nasljedstva.²²

Antun J. Jasprica iz Janjine u oporuci iz 1835. godine isključuje iz nasljedstva sina Božu, pomorca, koji sada »boravi u Americi«.²³ Toma S. Rudeč iz Podgorja (oporuka iz 1840. godine) ima tri sina i svi su pomorci ali uzdržava ga samo srednji sin i od njega je primio oko 280 fiorina.²⁴

Iz oporuke Ivana I. Porobila iz Trpnja (1842) dobiva se približna slika zarada pomoraca u plovidbi u usporedbi sa zaradom ribara. Ivanov sin Lovro donio je u kuću 100 kolonata kao rezultat svoje plovidbe, a sin Ivan zaradio je u istom razdoblju 110 kolonata lovom srdela.²⁵

Antun I. Puhalović iz Vignja ostavlja 1845. godine polovinu svog imanja sinu Antunu koji je »više od 15 godina otsutan iz kuće i ne zna je li živ.«²⁶

Iz oporuke Ivana M. Ivanovića iz Zabreža proizlazi da su oca isto tako pomagali sin u navigaciji kao i onaj koji je radio u kući. Ivanović kaže: »Izjavljujem i priznajem istini za volju da su moji sinovi Mato, svojim radom u kući, a Nikola svojim zaradama na moru, svaki dali po 200 fiorina te se za tu svotu priznajem njihovim dužnikom.«²⁷

Antun B. Orhanović određuje 1847. godine da »brat Martin mora doći u domovinu i uzeti učešća u poslovima obitelji, a također pridonijeti i svojim zaradama u plovidbi drugom bratu i nećacima. Steći će tako pravo na treći dio nasljedstva.«²⁸

Antun N. Nožica iz Sresera još je određeniji. U 3. točki svoje oporuke iz 1848. godine kaže: »Sin moj Ivan, ako bi ipak išao ploviti... bit će dužan

da svom bratu Nikoli dade svaku pomoć, a kad se zatim vrati kući mora mu predati svu zaradu iz doba kad nije bio u kući. Ako to ne uradi, ne može ništa očekivati od mog dijela.«²⁹

Martin Butijerić iz Trpnja piše (oporuka iz 1849. godine): »Izjavljujem da su sva tri moja sina utjecali na očuvanje i na povećanje moje imovine, Baldo i Stjepan baveći se ribarstvom, a treći Ivan zaradama u navigaciji.«³⁰ Jakov M. Cibilić iz Dube (oporuka iz 1848. godine) primio je od svojih sinova pomoraca Antuna, Mata i pok. Marka u robu i novcu 1000 fiorina, a novac je upotrijebio za dobrobit svog imanja.³¹

Stjepan I. Barač iz Crnegore kaže 1849. godine: »Ako moj sin Baldo koji se sada nalazi u navigaciji, po povratku kući bude htio s bratom Antunom podijeliti čitavu zaradu ostvarenu u navigaciji, oba će sina naslijediti svaki polovicu imanja.«³²

Antun P. Orhanović (oporuka iz 1850. godine) kaže, da su mu tri sina, pomorca, prilikom udaje njihove sestre, pridonijeli 830 fiorina i 50 karantana — u dragocjenostima, odjeći, pokretnini i u raznim drugim predmetima. On, međutim, nije mogao utvrditi točno koliko se od toga odnosi na njihove zarade na moru (fatiche marittime).³³

Petar N. Bilušica iz Področja ostavlja 1854. godine polovinu svog imanja sinu Nikoli »koji je svojim zaradama u navigaciji i radovima u polju uvijek pomagao i održavao obitelj.«³⁴

Vice N. Viceljić iz Nakovane u oporuci iz 1867. godine kaže, među ostalim, da je kuća na dva kata koju je sagradio pred tri godine i u kojoj stanuje s obitelji, vlasništvo njegova sina Ivana. Kuća je sagrađena novcem što ga je Ivan stekao u dugogodišnjoj plovidbi.³⁵

Miho Nesanović iz Trpnja u oporuci iz 1877. godine (Prilog 5) ima tri brata pomorca. Ako svaki od njih dade po 200 fiorina od zarada u navigaciji četvrtom bratu, onda svi nasljeđuju jednake dijelove.

Kate Pekić rođ. Jasprica u usmenoj oporuci 1882. godine kaže: »Sve svoje imanje ostavljam sinu Stjepanu, ali kad bi se sin Ivan vratio s puta i podilio duševno ono što dobije na mornaricu sa bratom Stjepanom, određujem da bude dilnik sovim zadnjim, ali kad nebi podilio neostavljam mu ništa.«³⁶

Ivan A. Jerić iz Podbuća u oporuci iz 1882. godine ostavlja sve sinu Nikoli te kaže: »Ukoliko bi moja kći tražila svoj zakonski dio, morat će vratiti svu svoju prćiju primljenu u novcu i odjeći, mom sinu jer je sve to on 'zaradio na morskim valovima'« (che ha guadagnato alle onde del mare).³⁷

Antun V. Radović iz Potomja (oporuka iz 1885. godine) kaže: »Ustanovljujam svoja dva sina: Vicu i Antuna nasljednicima svega mog dobra i to svakome pravednu polovicu, bez obzira na novac što ga je prvi donio iz navigacije, budući da je drugi svojim radom i marljivošću donio ne male koristi mojoj imovini.«³⁸

Oporuke vlasnika brodova

U mnogim se oporukama spominju brodovlasnici, suvlasnici, a potkraj 19. stoljeća i prvi vlasnici dionica (akcija) brodarskih društava. Evo nekoliko karakterističnih oporuka iz ove grupe.

Miho Ivanov iz Stona u oporuci iz 1598. godine kaže među ostalim, da mu stric Andrija Bulica drži barku, a Miho je vlasnik polovine broda. Bulica je tim brodom upravljao 30 godina i izvlačio dobit od vozarina, a Mihu nije nikad dao ni »kvadrina«. On će stoga naznačiti dva čovjeka njegova povjerenja koji će pregledati Buličine račune, i novac što pripada Mihu predati sestri Mariji.³⁹

Kalafat Nikola A. Stetilezović iz Stona ostavlja 1599. godine svom šegrtu »skrinjicu s alatom kalafata sa noževima i probijačima« (la casella de calafado fornita colli scarpelli e verigole). Luki Kokotoviću sagradio je Nikola brod tipa gripa. Za vlastelina Frana trebao je sagraditi malu barku; Nikola je primio 30 dukata za drvo, a napravio je sva rebra (corbame integro) i isporučio to Živalju Pigunoviću koji će predati naručiocu.⁴⁰

Mato Framarinčić iz Stona, u oporuci iz 1602. godine kaže: »Dobit od moje barke u prijevozima soli i druge robe treba da podijele moja braća Ivan i Nikola s nećakom Ivanom.«⁴¹

U oporuci sastavljenoj 1633. godine u Stankovićima Rusko Bonfiol ostavlja trima crkvama na Pelješcu »jedan od dva karata što posjeduje u brodu čiji je zapovjednik (patron) sada Stjepan M. Bonfiol i to: trećinu karata Gospi od fratara, treći dio Gospi od Karmena u S. Vidu, a trećinu Gospi od Rozarija u S. Mihajlu.« (Prilog 6)

Godine 1640. u oporuci sastavljenoj u Dubrovniku kapetan Petar Zubović iz Trstenice ostavlja jedincu Josipu robu (mercanzia), brodove (nau) i drugo.⁴²

Nikola J. Orebić (Horebich) iz Trstenice u oporuci iz 1647. godine razbaštinjuje sina Stjepana (a sve ostavlja sinovima Matku i Luki) zato jer je »gubitkom broda čiji je bio zapovjednik pretrpio štetu od oko 800 dukata«. Sin ga je također »napustio kad mu je bila najpotrebnija njegova pomoć« a sve to pošto ga je »odgojio i povjerio mu upravu nad čitavim njegovim imanjem odnosno siromaštvom.«⁴³

Svećenik Stjepan Nenčić iz Broca u oporuci iz 1664. godine kaže: »... Također izjavljujem da u banci u Napulju imam 1500 dukata koji pripadaju meni i mom nećaku... a koji je novac tu položio moj pradjed pok. Kristo Naoković.«⁴⁴

Kapetan Petar Rusković navodi u oporuci iz 1672. godine da posjeduje dva karata u vašelu *S. Francesco di Paola e S. Domenico* (Rusković je zapovjednik broda).⁴⁵ Luka Bibica iz Velikog Stona (oporuka iz 1680. godine) ima »traget ili brod na onom moru« (traghetto o sia brod a quel mare),⁴⁶ a Andrija M. Bulica iz Malog Stona, nastanjen u Brocama, izjavljuje u oporuci iz 1685. godine da je potrošio 100 dukata za barku koju je kupio u Frana Tarce.⁴⁷

Nikola P. Pivčić iz Žuljane naređuje 1688. godine da se poslije njegove smrti proda njegova mala barka »koiæ sajedno s' Iuanom Rooscichiem,

i onu polovizu scto je proda, dassé od tegha plati sctosam komu dusgian...«⁴⁸

Kapetan Stjepan Krša u oporuci sastavljenoj 1739. godine u Trstenici kaže da je nava *S. Ana* i *S. Gioseppe* pola njegova, a druga polovina da je vlasnost braće Bizaro. Zapovjednik je broda kap. Ivan V. Bizaro.⁴⁹

Ivan Fabrelli »dictus Ivetta« iz Trpnja navodi u oporuci iz 1771. godine da posjeduje 6 karata u polaki kap. Frana Jakulića i po jedan karat u navi kap. Marka Andričevića, u polaki kap. Melka Tasovića iz Slanog, i u keču (checcchia) kap. Petra Bratića iz Cavtata.⁵⁰

U oporuci iz 1784. godine, sastavljenoj u kući Sorkočevića na Boninovu, kapetan Antun M. Župa izjavljuje da je pred dvije godine dao protu Ivanu Šutiću 200 talira za račun gradnje broda kojim sada zapovijeda kap. Mato K. Fisković. Izjavljuje također da je vlasnik polovine karata u brodu kap. Nikole Despota.⁵¹

Mato Barać iz Trpnja (oporuka iz 1802. godine) ostavlja »plodove ono malo karata što ih posjeduje u našoj (dubrovačkoj, op. S. V.) plovidbi, da se svake godine očitaju mise«,⁵² a svećenik Nikola Cibilić 1803. ostavlja svojim nećacima »sve interese što ih ima u brodovima«. ⁵³

Kata, kći pok. Mata Fiskovića, a udovica Vice Belatina, u oporuci iz 1829. godine kaže da je uvijek uživala sve koristi što bi donosio posjed jednog i pol karata u brigantinu *Epidauro austrijske* zastave. Kata je to naslijedila od svog muža.⁵⁴

Franjo Lovrinović (oporuka iz 1836. godine) ostavlja ženi Mariji svoje potraživanje na ime jednog trabakula,⁵⁵ a Antun P. Jasprica u oporuci iz 1846. godine ostavlja nećacima »alat i kućne potrepštine« u koje ubraja i »barku«, mrežu i dvije male skrinje« (utensili domestici... fra cui sono compresi la barca, la rete e due piccole casse).⁵⁶

Franjo M. Barović iz Janjine (oporuka iz 1848. godine) dužan je trgovcu Tomi Jeriću iz Trpnja 170 fiorina, rođaku Antunu Baroviću duguje 50 fiorina a sinu Antunu 250. Taj je novac uložio u trabakul što ga gradi s braćom pok. Mata Jasprice. Franovi nasljednici dužni su vratiti navedene dugove u iznosima koji su razmjerni nasljedstvu.⁵⁷

Stjepan N. Bjelovučić iz Janjine (oporuka iz 1848. godine) kaže da su interesi u brodovima što ih njegova obitelj ima podijeljeni točno po pola između njega i njegovih nećaka Stjepana, Ivana i Nikole.⁵⁸ U oporuci iz 1881. godine Stjepan M. Bjelovučić napominje da u navi *Zvonimir* austro-ugarske zastave ima samo 20 karata, iako je čitav brod upisan na njegovo ime. Četiri brodska karata pripadaju rođaku Mihlu Mratoviću i njegovu bratu Ivanu.⁵⁹

Kapetan Franjo A. Kriletić (oporuka iz 1882. godine) navodi da posjeduje pola karata u austrougarskom barku *Pelesac*. Vlasnik je i pet akcija Pelješkog pomorskog društva.⁶⁰

I, na kraju, Mato Amadeo (1884. godine) kaže: »Određujem svojim nasljednicima da vrate Agustinu Buntjeliću 2500 fiorina koje mi je pozajmio za kupovinu trabakula *Redentore*.⁶¹

Nekoliko oporučnih odredaba u vezi s ribarstvom

Ivan Dumković iz Žuljane u oporuci iz 1523. godine ostavlja svom župniku (al padre spirituale) jednu vršu (varxa) i 20 groša,⁶² a Damjan Paškov iz Kobaša (oporuca iz 1674. godine) navodi da posjeduje »veliku tratu i barke« (tratta grande con barche).⁶³ Mato Zubović iz Pelješca ostavlja 1675. godine fratrima Gospe Anđela treći dio mreže za srdele Cibilića iz Dube i 17 praznih barila za srdele.⁶⁴ Marija, žena pok. Vice Lovrova iz Kobaša, u oporuci iz 1679. godine ostavlja sinu Antunu baril ribe s kojim neka kupi sebi odijelo.⁶⁵

Svećenik Marin I. Kanjac u oporuci iz 1717. godine kaže da ima mreže za lov tuna (tratte tonare), jednu staru mrežu koju nazivaju »zagrada« (una rete vecchia detta sagrađa) i barku upola sa Stjepanom Grbićem.⁶⁶

Ivan N. Garbin iz Hodilja (oporuca iz 1775. godine) ostavlja sinu Petru (svećeniku) »svu opremu za ribarenje zajedno s barkom« (tutti l'argacci di pesca come anche la barca).⁶⁷ Tu istu barku s opremom ostavlja zatim Petar 1808. godine svojim sinovcima Nikoli i Petru.⁶⁸

Petar Kulišić iz Trpnja ostavlja 1784. godine mrežu za lov srdela dvojici svoje braće,⁶⁹ a svećenik Ivan Dominković iz Hodilja ostavlja 1808. godine sinovcu Nikoli, sinu Pavla Bandura, sve što ima, uključivo i »sprave za ribolov« (argacci da pesca).⁷⁰ I, na kraju, Frano I. Barać iz Trpnja u oporuci iz 1829. godine naređuje sinu Ivanu da naplati protuvrijednost od 60 barila velikih srdela, od toga 20 barila s brojem, a 40 bez broja. Riba je pohranjena u Antuna Berganda koji će je predati patrunu Busciji iz Korsike (Corsiga) da je u Pulji proda.⁷¹

PRILOZI

Prilog 1

IZ OPORUKE KAPETANA NIKOLE RABAZE

Al Signora Cosorte Catarina Rabasich natta Bielovucich non si apre dio liberi a me qualche disgrazia.

Deposito del Sig. Capitano Nicolo Rabasa di Popovaluca presso il parroco di Jagnina li 10 marzo 1841 per farlo valere in caso di mia morte presso la C. R. Pretura attrovandosi dentro (come egli disse) la sua disposizione Testamentaria per essere ivi aperto.

In nome di Dio Amen.

Ragusa li tre (3) Marzo 1841

Io sottoscritto Nicolo Rabasa trovandomi per la grazia di Dio sano di mente e di corpo, ma dovendo andare in navigazione ed essendo memore dell' ammonizione Evangelica — Estate parati — faccio questa disposizione testamentaria, dichiarando esser essa l'ultima mia volontà.

Trovandosi presentemente incinta la mia diletissima consorte Catterina nata Bielovucich e venendo a luce viva la nostra prole, intendo e voglio che essa mia prole sia mio erede universale di tutti li miei beni si stabili che mobili come è di legge, coll' obbligo soltanto che la detta mia consorte debba possedere ed usufruttare li detti miei beni, niente ecceutuato vita di lei durante...

(Ispušteno)

(Arhiv Kotarskog suda u Orebiću, br. 462 za 1841. god. DHA)

Prilog 2

TESTAMENTUM CAP. IOANNIS SEBASTIANI STUCH VITA FUNCTI NEAPOLIS

Anno Domini Millesimo Octingentesimo Primo Indictione Romana IV Die vero XII Mensis Martij Rhacusij Mto DD Cos. his infra erit registratum infra-scriptum Testamentum Cap. Joannis Sebastiani Seuch vita functi Neapolis ettenta Legalitate et recognitione Characterum debitis de jure requisitis, et d. Testamenti tenor est, qui sequitur.

Copia

Die decima M. Octobri Millesimo octingentesimo Neapoli, et proprie in ultimo appartamento Domorum D. Melchiorris Bollone sitaum in Platea vulgo dicta di S. Bartolomeo, ubi habitat Gaspar Saracino.

A preghiere a noi fatte per parte del Cap. Gio. Sebastiano Stuch Raguseo, al presente in questa Città di Napoli, in letto giacente, sano di mente, ed intelletto, e nel suo retto parlare, solamente infermo di corpo, il quale memore dell' ammonizione Evangelica, che dice Estote parati, ha fatto perciò e fà questo suo primo et ultimo Testamento quele vuole che vaglia per ragioni di Testamento aperto, e se per tal ragione forse non valesse, vuole almeno che vaglia per ragioni di Testamento chiuso, codicilli, donazioni causa mortis e per ogni altro miglior uso, e modo, che dalla legge li vien permesso. Proibendo espressamente che da questo suo ultimo Testamento non si possa cosa alcuna detrarne ne defalcare per legge di natura e per ragioni di falcidia seu trebellianica, ne per dovuto sussidio di Beni Cassando irritando, ed annullando col presente suo Testamento tutti e qualunque altri Testamenti cosi in scriptis, come nuncupativi, codicilli, donazioni causa mortis, ed anche a pie cause, che si trovassero da esso Testatore forse fatti o fatte in qualsivoglia luogo, e con qualsivoglia condizione, atteso vuole che questo sia l'ultima sua volontà.

E perchè l'Anima è piu degna del Corpo, e quella si deve anteporre a tutte le cose create perciò esso Cap. Gio. Sebastiano raccomanda l'anima sua alla somma ed infinita misericordia dell' Eterno Padre suo Creatore accio si degni per li meriti della passione santissima dell' Unigenito suo Figliuolo Gesù, raccogliere l'Anima sua all' Eterna gloria, e darli luogo de' Beati, invocando in cio l'ajuto ed intercessione della Gloriosa sempre Vergine Maria, dell' Angelo suo Custode, di S. Michele Arcangelo e de Santi Gio. e Sebastiano de quali ne porta il nome, e di tutti li altri Santi e Sante del Cielo, quali priega, che si degnino intercedere sua Divina Maestà per la remissione de suoi peccati, e vuole, che quando a Dio piacerà far passare l'Anima sua da questa all' altra vita, il suo Corpo reso Cadavere si debba seppellire in quella Chiesa e con quelle esequie, che pareranno al Sig. D. Melchiorre Ivegla Ohmuchievich,

E come che l'istituzione dell' Erede e Capo e principio di qualsivoglia Testamento, senza la quale il Testamento de juris Censura si dice esser nullo, perciò il detto Cap. Gio. Sebastiano Testatore istituisce, e fà, e colla sua propria bocca nomina a se suoi Eredi universali e particolari sopra tutti, e qualsivoglia suoi beni cosi mobili come stabili, oro ed argento lavorato, denari contanti, Crediti, riscuotenze, nomi di debitori, ed ogni altra cosa, che ad esso Testatore spetta e potrebbe per l'avvenire spettare per qualsivoglia causa, titolo, motivo, successione, o escadenza cosi ab intestato, come ex testamento quomodocumque, qualitercumque, a quocumque, et in quocumque loco la Sig. Maddalena Dinarich sua diletteissima Consorte, e la Sig. Maria Naliscovich sua diletteissima Madre, le quali debbano convivere insieme con le Zie e sua Sorella Cattarina, quali tutte prega di voler bene ed amare la detta sua Consorte Maddalena, come se fosse loro propria figlia e Sorella, raccomandando alla detta sua Consorte di rispettare, ed amare detta sua Madre. E siccome spesse volte sogliono nascere delle domestiche dissensioni, perciò vuole esso Testatore, ed espressamente comanda, che nascendo dissensioni tra detta sua Madre e Consorte, locchè Iddio non voglia, in tal caso debba la detta Maddalena di lui Consorte restar assoluta Padrona di tutta detta sua Eredità con legge che debba dare il mantenimento competente secondo la sua condizione e possibilità alla detta sua Madre, Zie e sorella Cattarina atteso quest' è sua ultima volontà.

Item esso Testatore lascia per Decime e primizie alle solite tre Chiese di Ragusa cioè S. Maria Maggiore, S. Biagio ed alla Madonna delle Danze a perperi una per cadauna una volta tantum.

Item esso Testatore vuole, ordina, e comanda, che detta sua Consorte debba dare a Margarita Stuch di lui Sorella, e Moglie di Marco Dinarich in ajuto di Dote qualche cosa d'avantaggio, che a lei piacerà, oltre quello che ha avuto atteso questa è sua volontà;

Item vuole, ordina e comanda, che dette sue Eredi, ut supra istituite debbano dopo la morte di esso Testatore vendere tutte le di lui robe usuali, libri, ed ordigni di mare e del loro ritratto farne celebrare tante Messe piane per l'anima sua all'Altare privilegiato dalli Reverendi Padri di S. Francesco nella loro Chiesa a Sabiocello, atteso questa è la sua volontà.

Item vuole, ordina e comanda esso Testatore, che le sudette sue Eredi debbano in ogni anno ricordarsi dell Anima sua, e del quella di lui Padre dal frutto che ricaveranno dallo Stabile sotto Buntulich, come pure in fuori del sudetto stabile da altre Terre da lui piantate e di dare la decima dell Oglio del netto ritratto, che percepiranno dalle loro entrate con farne celebrare tante Messe piane nella Chiesa di detti Rev. Padri per l'Anime del Purgatorio.

Item vuole, ordina e comanda, che dette sue Eredi e Successori in perpetuo debbano far celebrare una Messa piana al mese nella sudetta chiesa par l'anima di esso Testatore, e per la memoria della fabrica di Casa nuova atteso questo è sua volontà.

Item vuole, ordina e comanda, che segvita la morte di esso Testatore debba la detta Maddalena la di lui Moglie vendere tutte le robe, argenti ed ori, che li parerà non esser per suo uso, ed il loro ritratto unirlo al denaro, che si troverà dopo la sua morte dal Sig. Gio. Niccolo Mascharich suo degnissimo Amico, e Procuratore secondo la cambiale chiusa in una Lettera, che essa Maddalena conserva, e mettere il denaro sudetto sopra stabile sicuro in Terra pregandola dal di loro frutto ricordarsi con qualche Messa per l'anima sua secondo la sua possibilità atteso questo è sua volontà.

Item vuole, ordina e comanda esso Testatore che se mai dopo sua morte la detta Maddalena di lui Consorte volesse passare a seconde nozze, in tal caso vuole e comanda, cha la medesima nel caso sudetto restasse esclusa da detta sua Eredità, ne possa dalla medesima pretendere altro in fuori di un anello a suo piacimento, e anello benedetto, e le vesti che sono di suo uso da esso Testatore portateli e messe in opera, nel quale sudetto Caso resti unica Erede di esso Testatore la detta sua carissima Madre, e dopo la morte della medesima debba succedere nell'Eredità la detta Catterina Sorella di esso Testatore sua vita durante, e dopo la di lei morte debansi tutti gli beni mobili e stabili vendere, ed il loro ritratto investirsi in compra di beni stabili in Ragusa e del frutto celebrarsene tante Messe piane da sudetti Reverendi Padri a Sabioncello per l'anima di esso Testatore suoi Genitori ed Anziani Parenti, atteso questa è sua volontà.

Item esso Testatore vuole, ordina e comanda che trovandosi detta sua Consorte Maddalena in cinta, e dando alla luce un figlio o maschio o femina debba in tal caso o l'uno o l'altra succedere nella sua intiera eredità, chiamandoli eredi universali e particolari in proprietà, ed in usufrutto la detta sua carissima Madre e diletteissima moglie, gvardando però questa il letto vedovile, con dovere la medesima alimentare e somministrare tutto il bisognevole al suo nascituro erede; con legge, che sopravvivendo detto ostumo o maschio o femina non debba detta sua Moglie vendere ne oro ne argenti di suo uso, come sta disposto di sopra, ma serbarli per uso del postumo o postuma e se sarà maschio non debba nemeno vendere le sue robe usuali, ne ordigni di mare, ma serbarli per uso di detto postumo, atteso questa è sua volontà.

Item esso Testatore vuole, ordina e comanda che tutto quello con sua Lettera separatamente pregherà detta sua Consorte Maddalena, in fuori del prescritto nel presente suo Testamento, debba la medesima con puntualità esegvire sotto scrupolo di coscienza, atteso questa è sua volontà.

Item esso predetto Testatore lascia esecutori del presente suo Testamento li Signori Savino Michele di Giorgi, Biagio Gio. di Caboga, e Sig. Niccolò Masca-

rich e li Capitani Francesco Luca Covacevich, e Matteo Steffano Covacevich, alli quali prega far mandare in esecuzione tutto quello, che da lui ut supra vien disposto senza decreto di Giudice o autorità giustiziarìa, stante questa è sua volontà.

Ed avendo domandato ad esso Testatore se voleva lasciare qualche cantatevole sussidio all'Ospizio, seu al Reclusorio de Poveri di questa Città, ha detto non aver che lasciarli.

(Ispušteno)

(Test. Not, 89, f. 22—25 HAD)

Prilog 3

PROTOCOLLO DI RILEVAZIONE DEL TESTAMENTO NUNCUPATIVO DEL DEFUNTO MARTINO ORHANOVIC ASSUNTO IN ORDINE E CONCHIUSO 23 OTTOBRE 1851 No. 7052

(Ispitivanje drugog svjedoka, Marka Šestanovića)

... Sono Marco di Baldassare Scestanovich, nato, e domiciliato a Zakamegne di Cunna da Sabioncello, d'anni 38 Cattolico, ammogliato, con prole, timoniere a bordo del brigantino Austriaco, nominato *Scudo*, Capitano Vincenzo Jerich.

Se abbia conosciuto Marino (sic!) Orhanovich, e sappia ch' il medesimo facesse testamento, e di qual tenore?

Lo conobbi molto bene perchè mio compagno di servizio sul brigantino *Scudo*. Otto, o nove giorni, non sò precisamente quanti prima della sua morte trovandoci collo *Scudo* 40. in 50. miglie fuori di Candia nel nostro viaggio da Alessandria a questa parte l'Orhanovich trovandosi malato fece chiamare me, Capitano Vincenzo Jerich, ed il nostromo Giovanni Zvitkovich pregandoci di voler essere presenti al suo Testamento...

... Ch'egli credeva de la di lui moglie fosse gravida, e quindi per il caso avesse partorito un maschio questi dovesse eredere la metà dell'intera sostanza, e di più la metà dell'altra metà, limitando la sua figlia vivente alla quarta parte dell'intero suo asse; che se la moglie all' mondo dasse alla luce una femmina le due figlie dovessero dividere in parti eguali l'intera sostanza...

(Ispušten dalji tekst)

(Br. 583. Oporuke. Kotarski sud u Orebiću, DDA)

Prilog 4

IZVOD IZ USMENE OPORUKE KAP. BOTE

Promemoria

Oggi alle 6 p/m noi sottoscritti si recammo a far visita al Capitan Antonio Francesco Botta da Orebich; lo trovammo molto indebolito dalla malattia ma chiaro di mente, e ci conobbe subito al Filippo Marich ed al Gabriele Goidanich e prese interesse di sapere chi erano gli altri due, cioè Teofilo Vidulich da Lusinpiccò, Capit. del »*Dante*« e Giovanni Moricich da Lusinpiccò Capitano, dell' »*Atlass*« —

...

... Avendogli indi noi spiegato che in aspettazione di un Erede legittimo la legge gli accorda di disporre in via particolare di soltanto una metà dei suoi beni, e perciò se lui intendeva di lasciare una metà al figlio nascituro e l'altra metà alla moglie rispose chiaramente e ripetutamente *di si*.

Queenstown 14 Luglio 1878.

(Br. 1427. Oporuke. Kotarski sud Orebić, HAD)

Prilog 5

OPORUKA MIHA NESANOVIĆA REČ. MIRKA IZ TRPNJA

U Terpgnu na 19 marcia miseza 1877

Spomoci Bosjoj dok sam u ovomu stagnu i sdrave pameti odlučujem ucinit dvie righe testamenta a sue pervasgne uništiti koje su bile do sada učignene do dneva gori rečenoga.

Molju polovizu i vlastitu od moga imagna svega ostavjam mom sinu Vizi i od one polovize ostaviam po dva fiorina četverima dize Ivana Rudeza u Grazu takodjer svon mojoj ostaloj dizi po dva fiorina to jes Ivanu Anti i Salvi i Don Vici i Ceri Mariji i sovom polovizom ima platit male dugove kako materino libro govori stoje ona u posesu od gnega i brez matere nemože ucinit ništa dok je ona živa a potla da ostane Vizi, a brata Donka i sestru Mariu da imaju slušat Vizu brata svoga ako ceih jubit kako pravoga brata i sestru. Ona tri brata smora kad bi došli doma ako bog da i kad bi dali i abonali Vizi bratu svome svaki po dvisti 200 fiorina i primiojih Vize u ruke i pomogli platit dugh onega puta neka budu svi jednazi, tako ih Bogh pomogo i mene i gnih. Ia potvergivam s mojom rukom molju odluku učignenu.

Michielle Nessianovich m. p.

(Br. 1453 Oporuke. Kotarski sud Orebić, HAD)

Prilog 6

IZ OPORUKE KAPETANA RUSKA BONFIOLA

.....

... Uno di due caratti che partecipo nel vascello al presente patroneggiato da Stefano di Matteo Bonfiolo cioè 1/3 alla Madonna dei frati, 1/3 alla Madonna di Carmene in S. Vito, 1/3 alla Madonna de Rosario in S. Michele...

(Test. Not. 61, f. 16', HAD)

BILJEŠKE

¹ Test. Not. 66, f. 124'—125, Historijski arhiv u Dubrovniku, u daljem tekstu HAD.

² Kotarski sud u Orebiću. Oporuke, 22/1897. god. HAD

³ Isto, 1588/1884. god. HAD

⁴ Div. di Tarstenizza, 1, f. 16, HAD

⁵ Kotarski sud u Orebiću. Oporuke, 5/1819. god. HAD

⁶ Isto, 14/1828. god. HAD

⁷ Isto, 55/1830. god. HAD

⁸ Isto, 1672/1866. god. HAD

⁹ Isto, za 24. listopada 1886. god. HAD

¹⁰ Test. Not. 75, f. 8—9, HAD

¹¹ Isto, 76, f. 41, HAD

¹² Isto, 77, f. 46—47, HAD

¹³ Isto, 92, f. 50, HAD

¹⁴ Isto, 87, f. 33—34' HAD

¹⁵ Test. Stagni, 10, f. 41, HAD

¹⁶ Isto, f. 74, HAD

¹⁷ Test. Not. 90, f. 187'—188' HAD

¹⁸ Kotarski sud u Orebiću. Oporuke, 47/1823. god. HAD

¹⁹ Isto, 1/1828. god. HAD

²⁰ Isto, 32/1829. god. HAD

²¹ Isto, 106/1832. god. HAD

²² Isto, 182/1835. god. HAD

²³ Isto, 165/1835. god. HAD

²⁴ Isto, 459/1840. god. HAD

²⁵ Isto, 440/1842. god. HAD

²⁶ Isto, 408/1845. god. HAD

²⁷ Isto, 503/1847. god. HAD

²⁸ Isto, 454/1847. god. HAD

²⁹ Isto, 496/1848. god. HAD

³⁰ Isto, 512/1849. god. HAD

³¹ Isto, 411/1848. god. HAD

- ³² Isto, 529/1849. god. HAD
³³ Isto, 582/1850. god. HAD
³⁴ Isto, za 13. listopada 1853. god., HAD
³⁵ Isto, 1478/1867. god. HAD
³⁶ Isto, 1530/1882. god. HAD
³⁷ Isto, 1542/1882. god. HAD
³⁸ Isto, 3/1896. god. HAD
³⁹ Test. Stagni, 6, za 5. travnja 1598. god. HAD
⁴⁰ Isto, 3, f. 80, HAD
⁴¹ Isto, za 16. veljače 1602. god., HAD
⁴² Test. Not. 62, f. 68, HAD
⁴³ Isto, 64, f. 164' HAD
⁴⁴ Test. Stagni, 8, f. 20, HAD
⁴⁵ Test. Not. 69, f. 102'—103' HAD
⁴⁶ Test. Stagni, 9, f. 20, HAD
⁴⁷ Isto, za 1685. god., HAD
⁴⁸ Isto, f. 64, HAD
⁴⁹ Test. Not. 77, 27'—30, HAD
⁵⁰ Isto, 83, f. 207—211, HAD
⁵¹ Isto, 84, f. 98'—99, HAD
⁵² Isto, 89, f. 97'—98, HAD
⁵³ Isto, f. 139'—143' HAD
⁵⁴ Kotarski sud u Orebiću. Oporuke, 75/1829. god. HAD
⁵⁵ Isto, 151/1836. god. HAD
⁵⁶ Isto, 499/1846. god. HAD
⁵⁷ Isto, 413/1848. god. HAD
⁵⁸ Isto, 466/1848. god. HAD
⁵⁹ Isto, 1525/1881. god. HAD
⁶⁰ Isto, 1531/1882. god. HAD
⁶¹ Isto, 1603/1884. god. HAD
⁶² Test, Stagni, 3, f. 99, HAD
⁶³ Test. Not. 70, f. 60—61' HAD
⁶⁴ Isto, f. 46—47, HAD
⁶⁵ Test. Stagni, 9, f. 13, HAD
⁶⁶ Test. Not. 74, f. 131'—132', HAD
⁶⁷ Test. Stagni, 10, f. 11'—12' HAD
⁶⁸ Isto, f. 93, HAD
⁶⁹ Test. Not. 84, f. 124, HAD
⁷⁰ Test. Stagni, 10, f. 90, HAD
⁷¹ Kotarski sud u Orebiću. Oporuke, 34/1829. god. HAD.

MARITIME DISPOSITIONS IN THE LAST WILLS OF THE PEOPLE ON
THE PELJEŠAC PENINSULA

by Stjepan Vekarić

The author quotes the most interesting bequests made by sailors, officers and captains from the Peninsula of Pelješac, as found in some of the preserved last wills belonging to the period between 1590 and 1900, now being kept almost exclusively by the Historical Archives in Dubrovnik.

The first part of the article refers to last wills made by seamen before going to sea, and then — which is particularly interesting — to last wills made either on hoard ship in the course of the voyage or in some foreign port of call. Testamentary dispositions and suggestions involving speculative commercial ventures with the money earned by the seamen during the navigation are dealt with in separate chapters. The article finally considers some testamentary dispositions made by shipowners as well as some dispositions involving fisheries.